

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

ยุคโลกาภิวัตน์ที่มีการติดต่อถึงกันโดยอิทธิพลของเทคโนโลยีและข้อมูลข่าวสารทำให้เกิดความเจริญและการเปลี่ยนแปลงรอบด้านอย่างรวดเร็ว ซึ่งมีผลกระทบต่อสังคมที่ต้องเตรียมคนเพื่อให้สามารถเผชิญกับยุคสมัยแห่งการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเท่าทัน ในอดีตประเทศไทยมีการพัฒนาเศรษฐกิจตั้งแต่เริ่มต้นซึ่งเป็นการพัฒนาที่ไม่สมดุล (Unbalance Growth) เนื่องจากการมุ่งเน้นการพัฒนาในด้านอุตสาหกรรมและละเลยภาคเกษตรกรรม จึงทำให้ผลผลิตภาคอุตสาหกรรมมีสัดส่วนเพิ่มขึ้น ขณะที่ผลผลิตในภาคเกษตรกรรมกลับมีสัดส่วนลดลงตามลำดับ จนกระทั่งนำไปสู่การเกิดปัญหาทางเศรษฐกิจและการเงินของประเทศ ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมไทยเรื่อยมา (วิภาวี พิจิตบันดาล และคณะ, 2552, หน้า 132 - 137)

นโยบายการศึกษากระทรวงศึกษาธิการปี พ.ศ. 2550-2551 เน้นการเร่งรัดการปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้ มุ่งมั่นที่จะขยายโอกาสทางการศึกษาของประชาชนให้กว้างขวางและทั่วถึง โดยคำนึงถึงการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ เสริมสร้างคุณธรรมและค่านิยมของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี วิถีชีวิตประชาธิปไตย พัฒนาคคน โดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความร่วมมือของสถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบันทางศาสนาและสถาบันทางการศึกษา การจัดการศึกษาจะเน้นการกระจายอำนาจสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษาและท้องถิ่นรวมทั้งการมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคเอกชน เน้นให้การศึกษา สร้างคนและสร้างความรู้ สู่อำนาจ คุณธรรม สมรรถภาพและประสิทธิภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2550, หน้า 2)

กระทรวงศึกษาธิการซึ่งมีภารกิจในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพได้ นำโครงการเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ มากำหนดเป็นนโยบายให้หน่วยงานต่าง ๆ ในสังกัดนำไปดำเนินงานสนองพระราชดำริ โดยการจัดทำโครงการเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำรินี้ขึ้นในสถานศึกษาเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ พัฒนา และส่งเสริมปรับปรุงคุณภาพชีวิต รวมทั้งการส่งเสริมกิจกรรมในด้านการเกษตรเพื่อการยังชีพในชนบทแบบครบวงจรตามแนวทางทฤษฎีใหม่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้โครงการนี้เข้าสู่วิถีชีวิตชุมชน โดยผสมผสานไปกับการเรียนการสอนตามปกติได้อย่างสอดคล้องกับหลักสูตรการจัดการศึกษาและการดำรงชีพ (รัตนา จำปาหวอ, 2544, หน้า 1)

สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ถือได้ว่าเป็นองค์กรส่วนหนึ่งของรัฐ ที่ทำหน้าที่ด้านการจัดการศึกษาและการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนผ่านการเรียนการสอน งานโครงการเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการนำนโยบายมาสู่การปฏิบัติ รวมทั้งในการส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรในสถานศึกษาได้มีส่วนร่วมนำแนวคิดทฤษฎีนี้มาประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการดำเนินชีวิตประจำวันและเป็นพลังผลักดันให้เกิดผลสำเร็จในการปฏิบัติตามโครงการดังกล่าว

ซึ่งอาจพบปัญหาต่าง ๆ ที่จะต้องมีการพัฒนาปรับปรุงแก้ไขในการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องให้ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้

ผู้วิจัยมีความสนใจและเล็งเห็นความสำคัญของโครงการเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลก เขต 3 โดยเฉพาะบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมโครงการเศรษฐกิจพอเพียง จึงทำการศึกษาค้นคว้า เรื่อง บทบาทผู้บริหารสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลก เขต 3 ขึ้น ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลก เขต 3 ที่จะใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุง พัฒนาการบริหารงานและส่งเสริมการจัดการศึกษาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพที่ดียิ่งขึ้นต่อไป

จุดมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดพิษณุโลก เขต 3 ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลก เขต 3 ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จำแนกตาม เพศ อายุ ขนาดโรงเรียน และประสบการณ์ในการทำงาน

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

1. ผลการศึกษาครั้งนี้ อาจนำไปใช้เป็นแนวทางในการบริหารงานและส่งเสริมการจัดการศึกษาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พิษณุโลก เขต 3 ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2. ผลการศึกษาครั้งนี้ อาจนำไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานประกอบการพิจารณาให้การส่งเสริม สนับสนุน และแก้ไขปัญหาการบริหารงานการจัดการศึกษาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอื่น ๆ ต่อไป

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ซึ่งมุ่งศึกษาบทบาทผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พิษณุโลก เขต 3 ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พิษณุโลก เขต 3 ด้านการจัดการเรียนรู้หลักสูตรและการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนการสอน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พิษณุโลก เขต 3 จำนวน 185 โรงเรียน จำนวน 1,666 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พิษณุโลก เขต 3 จาก 46 โรงเรียน จำนวน 312 คน โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยตารางสุ่มของ Krejcie and Morgan (ยุทธ ไทยวรรณ, 2545, หน้า 104) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 312 คน และการสุ่มอย่างง่าย

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

1. ตัวแปรต้น ได้แก่ เพศ อายุ ขนาดโรงเรียน และประสบการณ์ในการสอน ดังนี้

1.1 เพศ

1.1.1 ชาย

1.1.2 หญิง

1.2 อายุ

1.2.1 ต่ำกว่า 31 ปี

1.2.2 31 – 35 ปี

1.2.3 36 – 40 ปี

1.2.4 41 – 45 ปี

- 1.2.5 มากกว่าปี
- 1.3 ขนาดโรงเรียน แบ่งเป็น 3 ระดับ
 - 1.3.1 โรงเรียนขนาดเล็ก
 - 1.3.2 โรงเรียนขนาดกลาง
 - 1.3.3 โรงเรียนขนาดใหญ่
- 1.4 ประสบการณ์ในการสอน แบ่งเป็น 3 ระดับ
 - 1.4.1 ประสบการณ์น้อย หมายถึง น้อยกว่า 5 ปี
 - 1.4.2 ประสบการณ์ปานกลาง หมายถึง 5 ปี ถึง 10 ปี
 - 1.4.3 ประสบการณ์มาก หมายถึง มากกว่า 10 ปีขึ้นไป
- 2. ตัวแปรตาม ได้แก่ บทบาทผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการจัดการศึกษาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
 - 2.1 ด้านการบริหารจัดการในสถานศึกษา
 - 2.2 ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน
 - 2.3 ด้านการเป็นผู้นำในการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. บทบาทผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การดำเนินงานตามภารกิจของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลก เขต 3 เพื่อจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งในการศึกษาค้นคว้านี้ จำแนกเป็น 3 ด้าน คือ

1.1 ด้านการบริหารจัดการในสถานศึกษา หมายถึง การนำกระบวนการ PDCA ตามแนวคิดของ Demming มาใช้ โดยมีการวางแผนงาน การปฏิบัติ การติดตามตรวจสอบ/แก้ไข ภายใต้อำนาจมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholder) ในด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน โดยบูรณาการความรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียงในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ทุกช่วงชั้น นำผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน พัฒนาบุคลากรโดยสร้างความตระหนัก และส่งเสริมให้บุคลากรได้พัฒนาตนเองด้านคุณธรรมและจริยธรรมตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เน้นให้นำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและมีการมอบหมายงาน โดยบุคลากรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ รวมทั้งจัดให้สถานศึกษาเป็นศูนย์กลางในการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน เป็นต้น

1.2 ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน หมายถึง การพัฒนา เนื้อหาสาระการเรียนรู้ตามศักยภาพของผู้เรียน โดยสอดแทรกเนื้อหาการเรียนการสอน เกี่ยวกับ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ผ่านกิจกรรมทั้งใน และนอกห้องเรียน ตามระดับความรู้ ความสามารถของเด็กในแต่ละช่วง เน้นการปลูกฝังแนวคิดให้เด็กรู้จักพึ่งตนเอง และมีความ รับผิดชอบต่อตนเอง สามารถขยายความรับผิดชอบต่อที่มีต่อครอบครัวและโรงเรียน ไปยังชุมชนใกล้ ตัว และให้เด็กได้เรียนรู้จากชีวิตและการปฏิบัติจริงโดยการจัดการเรียนการสอนตามปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง ให้นักเรียนได้รับรู้และเข้าใจความหมายและหลักการของการดำเนินชีวิตตาม ทางสายกลาง ใช้ชีวิตพอประมาณ พออยู่ พอกิน ใช้ชีวิตมีเหตุผล เพื่อให้เกิดภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี อยู่ใน เงื่อนไขไขควมรู้ คือ รอบรู้ รอบคอบ ระมัดระวัง มีคุณธรรมที่ซื่อสัตย์ สุจริต ขยัน อดทน และเอื้อเฟื้อแบ่งปันผู้อื่น จะช่วยให้ ชีวิต เศรษฐกิจ และสังคมไทย มีความสมดุล มั่นคง และยั่งยืน

1.3 ด้านการเป็นผู้นำในการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา หมายถึง ผู้บริหารการศึกษาต้องเป็นผู้นำของครูและนักเรียนในการมีความตระหนักและให้ความสำคัญกับ การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้และกระตุ้นให้ครูและนักเรียนทำความเข้าใจและ ประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2. ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง บุคคลซึ่งได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้อำนวยการโรงเรียน หรือ รองผู้อำนวยการโรงเรียนที่รักษาราชการแทน และปฏิบัติหน้าที่ปัจจุบันในตำแหน่งผู้บริหาร วิทยาลัยสงฆ์สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลก เขต 3

3. ขนาดโรงเรียน หมายถึง ขนาดของโรงเรียนที่เปิดทำการสอนในระดับต่าง ๆ พิจารณา จากจำนวนนักเรียน ดังนี้

ขนาดเล็ก หมายถึง จำนวนนักเรียนน้อยกว่า 120 คน

ขนาดกลาง หมายถึง จำนวนนักเรียน 120 – 300 คน

ขนาดใหญ่ หมายถึง จำนวนนักเรียนมากกว่า 300 คน

4. ประสบการณ์ในการทำงาน หมายถึง ระยะเวลาที่ได้รับการบรรจุแต่งตั้งให้ปฏิบัติ หน้าที่ในตำแหน่ง ครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลก เขต 3 แบ่งเป็น

4.1 ประสบการณ์น้อย หมายถึง น้อยกว่า 5 ปี

4.2 ประสบการณ์ปานกลาง หมายถึง 5 ปี ถึง 10 ปี

4.3 ประสบการณ์มาก หมายถึง มากกว่า 10 ปีขึ้นไป

สมมติฐานของการศึกษาค้นคว้า

1. ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดพิษณุโลก เขต 3 ที่มีเพศแตกต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกันเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการจัดการศึกษาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2. ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดพิษณุโลก เขต 3 ในโรงเรียนที่มีอายุแตกต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกันเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการจัดการศึกษาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3. ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดพิษณุโลก เขต 3 ในโรงเรียนที่มีขนาดแตกต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกันเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการจัดการศึกษาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

4. ครูสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดพิษณุโลก เขต 3 ที่มีประสบการณ์ในการทำงานแตกต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกันเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการจัดการศึกษาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง